

התנועה למען איכות השלטון בישראל (ע"ר)

الحركة من أجل جودة السلطة في إسرائيل The Movement for Quality Government in Israel

02.07.2017 ח' תמוז התשע"ז

נייר עמדה

אגודות עות'מניות – פתרונות להעדר השקיפות

רקע

לפני למעלה ממאה שנה, בימי האימפריה העות'מאנית, הוקם מוסד האגודות העות'מאניות במטרה להסדיר את פעילותן של התאגדויות ללא מטרות רווח אשר פעלו באותם הימים. בשל מחדל ארוך שנים, מאז קום המדינה, הרשויות הרלוונטיות לא נקטו בצעדים משמעותיים על מנת להפוך את ההתאגדויות הללו לעמותות, כדי שתהיינה כפופות להליכי ביקורת אפקטיביים.

משאלו פני הדברים, וכתוצאה מגרירת הרגליים של רשויות המדינה בנושא, כיום מוסד האגודות העות'מאניות מאפשר לארגוני ענק, ובהם – הסתדרות העובדים הלאומית; הסתדרות המורים; ארגון המורים; וההסתדרות הרפואית בישראל – אשר אך באופן מקרי התאגדו לפני קום המדינה, להתנהל במחשכים ומבלי שהן נדרשות לתת דין וחשבון לאיש.

יצוין כי משרד הפנים הודה בפנינו התנועה שהוא אינו מבצע כל מעקב אחר רשימת האגודות העות'מאניות הקיימות. משמעות הדבר, שאין כיום שום גורם שיודע מי הן האגודות הפועלות, מה מספרן ומה היקף פעילותן.

העדר השקיפות

האגודות העות'מאניות הינן ארגוני ענק, אשר גובים דמי חבר מחבריהם ובמקרים רבים אף זוכים לתמיכה כספית מהמדינה, אך פועלים במחשכים מבלי שמוחל עליהם כל פיקוח אפקטיבי וכל חובת שקיפות.

מצב הדברים הנוכחי מאפשר לבעלי כוח ושררה לנצל את כוחם האדיר כמנהלי התאגדויות ענק לטובת קידום אינטרסים אישיים, זאת על חשבון גבם של אותם חברי התאגדויות, ומבלי שניתן "לעלות" על כך, בהינתן הדוחות הכספיים רחוקים היטב מעינו של גורם מפקח והציבור. התנועה תבקש להבהיר כי המדובר במחדל של ממש, אשר מאפשר להתאגדויות ענק, שחלקן מאגדות אלפי חברים, להתנהל במחשכים ומבלי לתת דין וחשבון לאיש – אף לא לחבריהן.

משמעות הדברים חמורה – הלכה למעשה, אופן ניהולן של האגודות העות'מניות בישראל, ובכלל זאת דרך ניהול ענייניהם הכספיים ושקיפות עבודתן לציבור, אינו מוסדר כלל. האגודות אינן מחויבות להכין מאזנים ודוחות כספיים, ואף לא להגיש את חשבונותיהן לביקורת, כמקובל בעמותות, למרות שהן מייצגות אינטרסים ציבוריים מובהקים.

משרד הפנים לא עושה כל שימוש בסמכויות הנתונות לו לפיקוח על האגודות הללו. יתר על כן, ניכר כי משרד הפנים אינו רואה עצמו הכתובת המתאימה לניהול פיקוח שכזה ומסיבה זו מצהיר בפני התנועה כי עמדתו היא להעביר את האחריות בנושא למשרד המשפטים.

יצוין כי לפני למעלה משנה, בתחילת יוני 2016, נמסר לתנועה כי טיוטת תזכיר חוק העמותות החדש, שעתיד לשנות את מעמדן של האגודות העות'מניות, "נמצאת בשלבי גיבוש אחרונים". חרף

התנועה למען איכות השלטון בישראל (ע"ר)

الحركة من أجل جودة السلطة في إسرائيل The Movement for Quality Government in Israel

זאת, תזכיר חוק בנושא טרם פורסם להערות הציבור, ודומה שהליכי החקיקה רחוקים מלהיות בשלבי סיום. ברי כי הצעת חוק זו תגרור עימה הליכי חקיקה אינטנסיביים וארוכים, בין היתר בשל התנגדות עזה של גורמים אינטרסנטיים רבי כוח במגרש הפוליטי, שאינם מעוניינים בשקיפות ובפיקוח.

פתרונות

א. ראשית, יש להפריד מתוך החקיקה הכללית החדשה המתגבשת, שכוללות בתוכה הסדרה הגולטרית על כלל הארגונים שפועלים ללא כוונות רווח, את החקיקה הנוגעת לאגודות עות'מאניות, ולקדם אותה בנפרד. יש להבטיח כי שינוי ההסדרה יבטיח שמעמדן של האגודות העות'מאניות ישווה למעמד העמותות בכל ההיבטים הנוגעים לשקיפות, ניהול תקין, לפיקוח ולענישה.

מעבר לשאלת השקיפות, השוואת המעמד לעמותות תחייב גם את האגודות העות'מאניות בנושא הליך הבחירות, ובפרט הייצוג של חבריה.

ב. שנית, יש לקבוע כי אגודות עות'מאניות, או לכל הפחות ארגונים המקבלים תמיכה ממשלתית כלשהי, לקבל "אישור ניהול תקין" כעמותה על מנת לגבות כספים מחבריה. החלטה זו ניתנת לקבוע במסגרת החלטת ממשלה.

ג. שלישית, התנועה סבורה כי מן הראוי למנות צוות אשר מתפקידו יהיה לבחון ולמפות מיהן האגודות העות'מאניות הפועלות בשעה זו בישראל ולגבש מאגר נתונים עדכני בנושא, כדי שיהיה בידי המדינה מידע עדכני בנושא. החלטה זו ניתנת לקבוע במסגרת החלטת ממשלה.